

ТЕМИ ОТ МЕДИИТЕ

04.09.2024 г.

Асоциация на индустриалния капитал в България в медиите

БанкерЪ

✓ Бизнесът си чака компенсациите за скъпия ток

Парламентарната комисия по енергетика заседава извънредно. На нея бяха изслушани заместник-министърът на енергетиката Ива Петрова и заместник-министърът на финансите Мартин Дановски. Те обясниха какво са предприели, след като [50-ото Народно събрание гласува да има компенсации](#) за бизнеса за скъпия ток.

Петрова припомни, че решението от Народното събрание е взето на 26 юли, след което Министерството на енергетиката има ангажимент да приеме програма за компенсиране на разходите на небитовите крайни клиенти за електрическа енергия за периода от 1 юли до 31 декември 2024 година. Тя уточни, че за да стане това, Министерският съвет трябва да получи положително решение от Европейската комисия, че изплащането на компенсациите не е държавна помощ.

Пари за компенсациите има – става въпрос за предвидени 245 млн. лева за периода от 1 юли до 31 декември при компенсация за един мегаватчас в размер на 100 на 100 от разликата между реалната средномесечна борсова цена на базов товар на сегмента ден напред на [Българската независима енергийна борса](#) за съответния месец и базова цена от 180 лева за мегаватчас.

Програмата предвижда механизъм за компенсация на небитовите крайни клиенти чрез търговците на електрическа енергия, добави Петрова. По думите ѝ програмата не се прилага за операторите на електропреносната и електроразпределителната мрежа, за които в Закона за енергетиката е регламентиран механизъм за компенсиране на невъзстановяеми разходи.

По този повод обаче председателят на енергийната комисия Делян Добрев ѝ обърна внимание, че не е права. Причината – с решението си Народното събрание не изключва ЕСО – Електроенергийния системен оператор и електроразпределителните дружества. Той дори обърна внимание, че те са включени, за да може да няма проблем при нотификацията. Накратко – когато помощта е за всички, няма нужда да се иска разрешение от ЕК за нерегламентирана държавна помощ.

От думите на Петрова стана ясно, че на 9 август те са подали в деловодната система на ЕК предварително уведомление за програмата за компенсации, но тъй като нямали отговор на 20 август отново алармирали, че въпросът е приоритетен. Така към заявката на енергийното министерство било добавено и писмо от министъра на финансите Людмила Петкова до еврокомисаря по конкуренцията Маргрете Вестагер с молба да го разгледа възможно най-скоро и да му отговори.

Делян Добрев предупреди, че сметките за юли вече са излезли и хората от бизнеса са видели, че те са двойни и тройни.

“Само след няколко дни ще излязат и сметките за август и те ще са още по-високи. За тази вечер един мегаватчас струва между 1700 лева и 1800 лева и това е десет пъти по-скъпо, отколкото е обичайната цена за електроенергия. Ето защо е важно възможно най-скоро да започнете да давате компенсации. Ние, като Народно събрание сме си свършили работата и чакаме вие да приемете програмата. Затова свикахме тази извънредна комисия, за да може, ако има някаква неяснота, да я изчистим”, обясни Делян Добрев.

По време на заседанието на енергийната комисия присъстваха и представители на бизнеса.

Васил Велев от Асоциацията на индустриалния капитал в България предупреди, че спадът в индустрията продължава вече втора година и е на по-ниска база от предишния през 2023 година. Тенденцията и за август и за септември не е благоприятна, продължи Велев, предупреждавайки, че има много насложени проблеми. Той обърна внимание, че

макар и продажбите да падат, заплатите административно се качват, а бизнесът в България е дискриминиран като цена на електроенергията. Велев посочи, че в другите държави има механизми за компенсиране.

Той добави, че няма логика в програмата за компенсации да не бъдат включени мрежовите оператори, сравнявайки ги с БДЖ и трамваите, които возят хора, а те – ток. Той припомни и че от Европейската комисия излезли с позиция, че когато се компенсират всички -това не е държавна помощ. Предупреди, че трябва да се действа бързо, защото забавим ли се, по думите му, ще повторим грешката от 2021 г., когато сме се забавили и сме изтървали инфлацията.

Добри Митрев от Стопанската камара коментира, че няма нищо лошо в държавните помощи и цяла Европа разчита на тях. Той също настоя за ускоряване на процедурите, посочвайки, че отново има ръст в цените на храните заради по-скъпия ток, а това означава – допълнителна инфлация.

Той обърна внимание и че бизнесът – хотелиерите, ресторантьорите и търговците работят след 18 часа, когато токът за бизнеса е най-скъп.

Накрая Митрев изрази надежда екстремните цени на тока да си влязат в нормалното русло, за да не бъде натоварван държавния бюджет, който и без това е с дефицит с притеснителни размери.

[24 часа](#)

✓ Храните поскъпвали заради скъпия ток, бизнесът иска компенсации, които реши парламентът

Парламентарната комисия по енергетика заседава извънредно. На нея бяха изслушани заместник-министърът на енергетиката Ива Петрова и заместник-министърът на финансите Мартин Дановски. Те обясниха какво са предприели, след като 50-ото Народно събрание гласува да има компенсации за бизнеса за скъпия ток.

Петрова припомни, че решението от Народното събрание е взето на 26 юли, след което Министерството на енергетиката има ангажимент да приеме програма за компенсиране на разходите на небитовите крайни клиенти за електрическа енергия за периода от 1 юли до 31 декември 2024 година. Тя уточни, че за да стане това, Министерският съвет трябва да получи положително решение от Европейската комисия, че изплащането на компенсации не е държавна помощ.

Пари за компенсации има – става въпрос за предвидени 245 млн. лева за периода от 1 юли до 31 декември при компенсация за един мегаватчас в размер на 100 на 100 от разликата между реалната средномесечна борсова цена на базов товар на сегмента ден напред на Българската независима енергийна борса за съответния месец и базова цена от 180 лева за мегаватчас.

Програмата предвижда механизъм за компенсация на небитовите крайни клиенти чрез търговците на електрическа енергия, добави Петрова. По думите ѝ програмата не се прилага за операторите на електропреносната и електроразпределителната мрежа, за които в Закона за енергетиката е регламентиран механизъм за компенсиране на невъзстановяеми разходи.

По този повод обаче председателят на енергийната комисия Делян Добрев ѝ обърна внимание, че не е права. Причината – с решението си Народното събрание не изключва ЕСО – Електроенергийния системен оператор и електроразпределителните дружества. Той дори обърна внимание, че те са включени, за да може да няма проблем при нотификацията. Накратко – когато помощта е за всички, няма нужда да се иска разрешение от ЕК за нерегламентирана държавна помощ.

От думите на Петрова стана ясно, че на 9 август те са подали в деловодната система на ЕК предварително уведомление за програмата за компенсации, но тъй като нямали отговор на 20 август отново алармирали, че въпросът е приоритетен. Така към заявката на енергийното министерство било добавено и писмо от министъра на финансите Людмила Петкова до еврокомисаря по конкуренцията Маргрете Вестагер с молба да го разгледа възможно най-скоро и да му отговори.

Делян Добрев предупреди, че сметките за юли вече са излезли и хората от бизнеса са видели, че те са двойни и тройни.

“Само след няколко дни ще излязат и сметките за август и те ще са още по-високи. За тази вечер един мегаватчас струва между 1700 лева и 1800 лева и това е десет пъти по-скъпо, отколкото е обичайната цена за електроенергия. Ето защо е важно възможно най-скоро да започнете да давате компенсации. Ние, като Народно събрание сме си свършили работата и чакаме вие да приемете програмата. Затова свикахме тази извънредна комисия, за да може, ако има някаква неяснота, да я изчистим”, обясни Делян Добрев.

По време на заседанието на енергийната комисия присъстваха и представители на бизнеса.

Васил Велев от Асоциацията на индустриалния капитал в България предупреди, че спадът в индустрията продължава вече втора година и е на по-ниска база от предишния през 2023 година. Тенденцията и за август и за септември не е благоприятна, продължи Велев, предупреждавайки, че има много насложени проблеми. Той обърна внимание, че макар и продажбите да падат, заплатите административно се качват, а бизнесът в България е дискриминиран като цена на електроенергията. Велев посочи, че в другите държави има механизми за компенсиране.

Той добави, че няма логика в програмата за компенсациите да не бъдат включени мрежовите оператори, сравнявайки ги с БДЖ и трамваите, които возят хора, а те – ток. Той припомни и че от Европейската комисия излезли с позиция, че когато се компенсират всички -това не е държавна помощ. Предупреди, че трябва да се действа бързо, защото забавим ли се, по думите му, ще повторим грешката от 2021 г., когато сме се забавили и сме изтървали инфлацията. Добри Митрев от Стопанската камара коментира, че няма нищо лошо в държавните помощи и цяла Европа разчита на тях. Той също настоя за ускоряване на процедурите, посочвайки, че отново има ръст в цените на храните заради по-скъпия ток, а това означава – допълнителна инфлация.

Той обърна внимание и че бизнесът – хотелиерите, ресторантьорите и търговците работят след 18 часа, когато токът за бизнеса е най-скъп.

Накрая Митрев изрази надежда екстремните цени на тока да си влязат в нормалното русло, за да не бъде натоварван държавния бюджет, който и без това е с дефицит с притеснителни размери.

Важни обществено-икономически и политически теми

БНР

✓ Компенсациите за високите цени на тока за бизнеса могат да доведат до немалък дефицит във Фонда за енергийна сигурност

Компенсациите за високите цени на електроенергията за небитовите потребители могат да доведат до немалък дефицит в бюджета на Фонда "Сигурност на електроенергийната система". Прогнозите за цените на тока са два пъти по-високи от базата, на която са пресмятани през юли, предупреди пред парламентарната комисия по енергетика председателят на фонда Диан Червенкондев.

Народното събрание прие програма за държавна помощ за бизнеса от 1-ви юли, но парите още не са стигнали до фирмите.

Заради проблема Енергийната комисия в НС изслуша заместник-министрите на енергетиката и на финансите, които трябва да внесат в Министерския съвет проект за изменение и допълнение на приетата програма, така че програмата да включи и компенсация за електроенергийният системен оператор и електроразпределителните дружества.

Бизнесът подлежи на компенсации за разходите си за електроенергия над 180 лв. на мегаватчас борсова цена. Парите - 245 млн. лв. са осигурени от Фонд "Сигурност на електроенергийната система", но все още не са стигнали до бизнеса. В същото време, разходите на фирмите за август са 25% по-високи в сравнение със същия период на миналата година, а прогнозите за септември са за 30% по-висок ток.

При резкия скок в цените на тока от юли, и ако разходите продължават да растат, средствата на Фонд "Сигурност на електроенергийната система", с които трябва да се компенсира бизнеса, ще скочат значително, посочи председателят на фонда Диан Червенкондев.

При условие, че в програмата за компенсации се включат и Електроенергийният системен оператор и електроразпределителните дружества, за което настояват част от депутатите, може да се отвори и дефицит във фонда, предупреди Червенкондев:

"Прогнозите, които трябва да направим, са вече два пъти по-големи от това, което сме прогнозирали през месец юли. Това, което сме правили като прогноза, без да отчитаме евентуалната промяна, свързана с мрежовите оператори, е за 495 млн. лева, т.е. средствата трябва да се вдигнат повече от двойно или с 250 млн. лева. Като се включват и евентуалните компенсации за операторите - средствата в повече отиват и над 300 млн. лева. В случай на недостиг в Закона за енергетиката е предвидена и възможност да бъдем финансиране и от страна на Държавния бюджет. Ако не може, съответно ще се ограничим до възможността на собствените приходи".

Доклад в Министерския съвет е представен още в края на юли, а срокът за отговор е три месеца, уточни Диан Червенкондев.

До дни депутатите очакват и решението на правителството по предложенията за промените в програмата, за да се даде ход на изплащането на парите, заделени за компенсиране на разходите за електроенергия на бизнеса.

✓ КФН прави проучване за удовлетвореността от регулирани от нея финансови продукти

Комисията за финансов надзор (КФН) прави проучване за удовлетвореността от регулирани от нея финансови продукти.

Анкетата, разработена от Комисията за финансов надзор, включва въпроси за инвестиционни, застрахователни и пенсионни продукти. Попълват се въпросници дали се използват определени продукти и ако да, какъв точно тип.

Например, един човек обикновено използва няколко вида застраховки като "Гражданска отговорност", "Каско", "Имуществена застраховка" за жилището и полица за пътуване в чужбина. Във въпросника се изяснява – без да се посочват определени компании, дали анкетираният е сменял доставчикът на услугата – например, застраховател или е преместил пенсионното си осигуряване в друго дружество.

Във всяка от формите се задава въпрос и за удовлетвореността от работата на самата комисия като регулатор и нуждата от промяна в нормативната рамка за определените продукти. Анкетата е анонимна, но участниците трябва да посочат възрастта и образованието си.

Всеки може да участва в нея, а линк е достъпен на [сайта на Комисията за финансов надзор](#).

[БНТ](#)

✓ Пред фалит: От нисък добив на мед и загуби на пчелни семейства се оплакват пчелари

Пчеларите искат спешна държавна помощ заради продължителната суша през летните месеци. Тази година подхранването на пчелите започна много по-рано, което излиза скъпо на пчеларите. Ако не се вземат мерки, от бранша предвиждат нисък добив на мед, големи загуби на пчелни семейства и увеличение на цената на новата реколта.

Вече 15 години Ралица Петкова отглежда пчели в Югозападна България. Притеснява се, че продължителната суша това лято застрашава единственото ѝ препитание.

„Абсолютно всички посеви цъфтящи изгоряха и пашата за пчелите секна“, разказа Ралица Петкова, пчелар.

В кошерите преобладават празните пити. Заради продължителната суша, пчелите не успяват да съберат необходимото количество цветен прашец и мед.

„Последиците от тая суша реално ще ги видим пролетта“, обясни Кирил Барков, пчелар.

„Ако пчеларят не реагира навреме, не подпомогне пчелното семейство - има голям риск напролет да загинат, тъй като те няма да имат храна, с която да презимуват“, допълни Ралица Петкова.

А изкуственото подхранване на едно пчелно семейство струва около 30 лева. Или 4500 лв. за всички кошери, които отглежда Ралица. Заради високите разходи, пчеларите настояват за помощ от държавата.

„Имаме спешна нужда от помощ. Буквално вече почваме да сме на нула и на загуба“, каза Ралица Петкова.

„Напоследък масово се разпродават цели пчелини. Това е бизнесът и трудът, хвърлен на поколения пчелари с години и изведнъж сега се разпродава... просто наистина е трудно“, подчерта Кирил Барков.

От Министерство на земеделието и храните отговориха, че са отпуснати средства и всеки пчелар ще получи по 10 лева за пчелно семейство до края на този месец. Същата сума е била изплатена и през месец май в помощ на бранша.

[Мениджър](#)

✓ Грузия, Азербайджан, Румъния и Унгария създадоха компания за електрически кабел по дъното на Черно море

Електроразпределителни компании от Грузия, Азербайджан, Румъния и Унгария подписаха споразумение за създаване на съвместно производствено дружество което ще бъде част от проект за полагане на електрически кабел по дъното на Черно море. Това съобщи Министерството на икономиката на Грузия.

Както беше съобщено, в Букурещ се проведе среща на министрите на страните, участващи в проекта „Коридор за зелена енергия“. Правителствата на Азербайджан, Унгария, Грузия и Румъния подписаха споразумение за стратегическо партньорство в развитието и доставката на зелена енергия на 17 декември 2022 г. в Букурещ.

То включва полагане на кабел по дъното на Черно море за пренос на електроенергия с мощност 1 GW. Линията ще бъде с дължина 1195 км и е проектирана да доставя електроенергия, произведена в Азербайджан, през Грузия и Черно море до Румъния за последващо транспортиране до Унгария и останалата част от Европа. Инсталирането на кабела се очаква да отнеме 3-4 години.

✓ Туристическата индустрия ще допринесе с рекордните 11 трлн. долара за световния БВП през 2024 г.

Рекордният \$1 от всеки \$10, похарчени в световен мащаб през 2024 г., ще бъде за пътуване, тъй като хората бързо резервират хотели, круизи и полети, според годишен доклад на организацията с нестопанска цел Световния съвет за пътувания и туризъм (WTTC), цитиран от Ройтерс.

Очаква се приносът на индустрията за пътувания и туризъм към глобалния брутен вътрешен продукт да достигне нови висоти, тъй като потребителите все повече виждат пътуването като съществена част от бюджета си.

WTTC изчислява, че приносът на индустрията към глобалния БВП през 2024 г. ще се увеличи с 12,1% на годишна база до 11,1 трлн. долара, което представлява 10% от глобалния БВП. Това представлява около 7,5% увеличение от предишния рекорд, поставен през 2019 г.

„Въпреки някои опасения миналата година относно навлизането ни в глобална рецесия и висока инфлация, тази година смятаме, че пътуванията и туризмът са истинска икономическа сила в световен мащаб“, каза Джулия Симпсън, главен изпълнителен директор на организацията с нестопанска цел.

Разходите за пътуване в икономиките на САЩ, Китай и Германия се очаква да допринесат най-много.

Очаква се секторът да поддържа близо 348 млн. работни места през 2024 г. или с 13,6 милиона работни места повече в сравнение с 2019 г., - предишния рекорд преди пандемията. Индустрията все още наема служители, за да запълни работни места в бързо разрастващия се сектор.

В Съединените щати в момента има 1 млн. отворени работни места в индустрията за отдых и хотелиерство, според Американската туристическа асоциация. Общата подкрепена заетост в САЩ е около 27 милиона работни места през 2023 г., според WTTC.

[Business.dir.bg](https://business.dir.bg)

✓ Как вървят плащанията и изпълнението на мерките по ПВУ в ЕС и България

През първите три години от изпълнението на Механизма за възстановяване и устойчивост - МВУ (Recovery and Resilience Facility - RRF) на ЕС, който разполага с бюджет от 724 млрд. евро, са натрупани закъснения при изплащането на средствата и изпълнението на проектите. Това установява [специален доклад на Европейската сметна палата](#) (ЕСП) за усвояването на средствата по инструмента, публикуван днес на официалната страница на институцията.

Натрупаните закъснения създават риск за постигането на целите за подпомагане на държавите от ЕС при възстановяването им от пандемията от COVID-19 и повишаването на тяхната устойчивост. Страните може да не са в състояние да усвоят и използват средствата навреме и да приключат планираните мерки преди изтичането на срока на действие на МВУ през август 2026 г., което да им попречи да извлекат очакваните икономически и социални ползи, предупреждават европейските одитори.

До края на 2023 г. държавите от Европейския съюз са усвоили под една трета от планираните средства на ЕС за възстановяване от COVID-19, посочва докладът.

Според наличната информация само около половината от финансирането, изплатено от Брюксел на националните столици, е достигнало до крайните получатели и одиторите предупреждават, че има риск от по-нататъшно забавяне на усвояването на средствата и невъзможност проектите да бъдат завършени по план.

При оценката на напредъка в изпълнението на МВУ към края на 2023 г. за България ЕСП отчита наличието на първоначален План за възстановяване и устойчивост, с прието решение за изпълнение на Съвета, както и подписана оперативна договореност, но не и изплатено авансово финансиране. Страната ни е подала две искания за плащане, а е получила едно плащане. От страната ни няма подадени искания за заеми, а само за безвъзмездна финансова помощ. Седем страни членки на ЕС не са получили плащания по механизма.

От България се отчитат дял от 67 процента на исканията за плащане, подадени до края на 2023 г., в сравнение с ориентировъчните срокове в оперативните договорености. За сравнения, при девет от държавите членки този дял достига 100 процента, а при три - нула процента.

Разпределените по МВУ средства за страната ни се равняват на 9,3 на сто от brutния вътрешен продукт за 2019 г., а на разпределените средства за сближаване - на 16,4 на сто, като по тези показатели страната ни на едни от водещите места в ЕС.

Делът на изплатеното финансиране за България е 22 процента с 6 процента дял на задоволително изпълнени ключови етапи и цели при средно за ЕС съответно 37 процента и 19 процента.

Като положителен на общоевропейско ниво се оценява фактът, че авансовото (предварителното) финансиране в размер до 13 процента от сумата, която държавите членки могат да получат, е дало възможност за бързо изплащане на повече средства в началото, което е в съответствие с целта за преодоляване на кризите, отчитат експертите.

Одиторите обаче критикуват незадоволителния темп на усвояване на повечето средства оттогава насам. До края на 2023 г. само 213 млрд. евро са били изплатени от Комисията към националните бюджети. Тези средства не са достигнали във всички случаи до крайните получатели, в т.ч. частни предприятия, публични енергийни дружества и училища. На практика почти половината от средствата по МВУ, изплатени на 15-те държави членки, които са предоставили необходимата информация, все още не са достигнали до крайните получатели, отбелязва ЕСП.

Почти във всички държави е имало закъснения при подаването на искания до Комисията за получаване на плащане, често поради инфлацията или недостига на доставки, несигурността относно екологичните правила и недостатъчния административен капацитет. До края на 2023 г. държавите са представили 70 процента от планираните искания за плащане и за около 16 процента по-малко средства от очакваното. По различни причини седем държави не са получили финансиране за задоволителното изпълнение на ключови етапи и цели. Тези държави са Белгия, Финландия, Унгария, Ирландия, Нидерландия, Полша, Швеция.

Комисията и държавите членки са предприели действия, по-конкретно през 2023 г., за да улеснят усвояването на средствата, но е твърде рано да се оцени техният ефект, отбелязват одиторите.

Има риск някои планирани мерки да не бъдат изпълнени навреме. До края на 2023 г. са били поискани плащания за по-малко от 30 процента от общо над 6000 ключови етапа и цели (т.е. показатели за напредък), което означава, че значителен брой от тези ключови етапи и цели - вероятно най-трудните - все още не са изпълнени, се казва в доклада. Повечето държави са предприели реформи, преди да пристъпят към извършването на инвестиции. Има вероятност обаче отлагането на изпълнението на инвестициите да увеличи още повече закъсненията и да забави усвояването.

Плащанията освен това невинаги отразяват броя и важността на ключовите етапи и целите, което означава, че могат да бъдат изплатени значителни средства, без държавите членки да са завършили съответните мерки, допълва документът.

Одиторите подчертават, че правилата не предвиждат събиране на недължимо изплатените средства, когато ключовите етапи и целите са изпълнени, но мерките в крайна сметка не са завършени.

МВУ бе създаден през февруари 2021 г. с цел да финансира реформи и инвестиции в държавите от ЕС, като обхваща периода от началото на пандемията през февруари 2020 г. до края на август 2026 година. Механизмът е насочен върху шест приоритетни области, включително екологичния преход и цифровата трансформация, и е основен елемент от фонда за възстановяване Next Generation EU на стойност над 800 млрд. евро. Държавите получават средства въз основа на постигнатия от тях напредък, припомня ЕСП.

Механизмът е с общ максимален бюджет от 723,8 млрд. евро, който включва безвъзмездна финансова помощ в размер до 338 млрд. евро и заеми в размер до 385,8 млрд. евро. До края на 2023 г. Комисията е поела задължения на стойност 648 млрд. евро под формата на безвъзмездна финансова помощ и заеми към всички 27 държави членки.

✓ Застрашен от евтин китайски внос, ЕС затыга правилата за водородни проекти

Европейската комисия работи върху по-строги правила, за да гарантира, че финансирането от страна на ЕС за водородни проекти е от полза за европейските компании, след като местните индустрии изразиха опасения относно евтиния китайски внос, заяви днес еврокомисарят по въпросите на климата Вупке Хукстра, цитиран от Ройтерс и БТА. Този месец ЕС ще стартира следващия си етап от финансиране за проекти за зелен водород, докато Брюксел се опитва да даде тласък на местна индустрия за производство на горивото.

Междувременно ЕС втвърдява позицията си по отношение на други зелени технологии от Китай, налагайки тарифи върху електрическите превозни средства, които според него се възползват от прекомерни държавни субсидии.

Европейските производители на електролизатори - машини, които използват електричество за разделяне на молекулите на водата за производство на водород и кислород, предупредиха Брюксел, че не могат да се конкурират с по-евтиния внос от Китай. Те настояват Общността да ги защити, като добави критерии, които биха облагодетелствали местни компании от страна на европейския инструмент за финансиране за ускоряване на

създаването на пълна водородна верига "Хайдрџин Банк" (Hydrogen Bank). ЕС в момента работи по този въпрос, заяви Хукстра.

"Ще гарантирам, че следващият търг ще бъде различен. Ще имаме ясни критерии за изграждане на европейски вериги за доставка на електролизери", каза той по време на посещението си в Технологичния университет в Айндховен в Нидерландия.

"Ако европейската киберсигурност и безопасност не могат да бъдат гарантирани, ако данните на нашите граждани и компании не могат да бъдат гарантирани, фирмите не могат да получат подкрепа", допълни еврокомисарят. Той добави, че Европа има добро присъствие в производството на електролизери, но Китай пренасища пазара с по-ниски цени.

Вопке Хукстра не уточни дали правилата ще забранят проекти, използващи чуждестранно оборудване, да получават субсидии от ЕС. Представител на блока каза пред Ройтерс, че критериите все още се финализират.

През април ЕС отпусна 720 милиона евро за седем проекта на ЕС за водород. Тогава източници от индустрията заявиха, че офертите на ниски цени от някои успешни проекти показват, че те ще използват по-евтино китайско оборудване.

ЕС не разкрива дали това е така.

Документ на Европейската комисия, разгледан от Ройтерс, показва, че за около една четвърт от проектите, които са кандидатствали за финансиране, е планирано да доставят своите електролизатори извън ЕС. Близо друга четвърт планира да използва комбинация от оборудване, произведено в и извън ЕС.

Хукстра заяви, че общността няма за цел да прекъсне връзките си с Китай, но ще предприеме действия, когато смята, че конкуренцията е нелоялна.

"Европа трябва да противодейства на китайските субсидии за електрически автомобили, които иначе биха изпреварили нашите европейски марки", изтъкна еврокомисарят по въпросите на климата.

3e-news.net

✓ Rystad Energy: Добивът на нефт и газ продължава. Фокусът трябва да е към намаляване на емисиите

Въпреки ускоряващия се енергиен преход, нефтът и газът ще останат в основата на глобалния енергиен микс в обозримо бъдеще, тъй като ключовите въгледородни източници продължават да осигуряват глобалното търсене на първична енергия, което се очаква да надхвърли 650 екзаджаула (EJ) през следващите години. Това посочват в свой анализ експертите от Rystad Energy. Те изчисляват, че до 2030 г. повече от 75% от общото търсене ще се дължи на изкопаеми горива, като в резултат на това ще се повишат емисиите. Значителна част от тези емисии ще идват от дейности нагоре по веригата, особено добив на въгледороди и в частност на газ. Приблизително три четвърти от тези емисии ще бъдат свързани с процеса на извличане на въгледороди, докато останалата четвърт ще бъде резултат от изгаряне на газ. Очаква се това да доведе с около 1,1 милиарда тона еквивалент на въглероден диоксид (CO₂e) годишно през следващите няколко години.

Междувременно експертите от Rystad въвеждат термина Premium energy basins (PEB).

Това подчертава бъдещото значение на въгледородите, а същевременно и необходимостта петролните и газовите компании да изградят устойчиви портфейли за намаляване на емисиите си по Обхват 1 и Обхват 2 (Scope 1 and Scope 2), за да постигнат средносрочните и дългосрочни цели. Организацията нагоре по веригата работят, за да се трансформират в интегрирани енергийни играчи, така че, за да декарбонизират своите операции, от решаващо значение е не само да се постигнат целите на прехода, но и също така и да се минимизира въглеродният отпечатък от дейностите нагоре по веригата, тъй като добивът на тези ресурси представлява повече от 800 милиона тона CO₂e годишно.

Тъй като инвеститорите и правителствата засилват фокуса си върху целите за намаляване на въглерода, идентифицирането на басейни, които могат да помогнат за намаляване на общото въздействие върху емисиите, става все по-важно. Premium energy basins (PEB) – термин, въведен от Rystad Energy, са особено ценни, тъй като са богати на въгледородни запаси и предлагат потенциал за интегриране на нисковъглеродни енергийни източници. Като такива, те осигуряват идеална платформа за справяне с предизвикателствата, свързани с емисиите, като комбинират значителни обеми въгледороди с възможности за включване на нисковъглеродни решения за намаляване на общите емисии.

Няколко избрани басейна притежават потенциал за декарбонизиране на играчите нагоре по веригата, като същевременно продължават да задоволяват търсенето на нефт и газ. Надпреварата за декарбонизация обаче зависи от три ключови фактора: ускоряване на инвестициите, преодоляване на географските предизвикателства и

модифициране на съществуващата инфраструктура. Тези промени са от съществено значение за отключване на пълния потенциал на тези басейни и за играчите нагоре по веригата да постигнат своите цели за декарбонизация, казва Palzor Shenga, вицепрезидент в Rystad Energy.

Басейните на Central Arabian и Rub Al Khali се открояват като въглеродни ефективни, богати на ресурси басейни със значителен потенциал, отбелязват от Rystad. Анализаторите се базират на анализ на РЕВ въз основа на наличността на оставащи въглеродни ресурси, разходите за разработка, емисиите и наличието на нови енергийни източници като вятър и слънце, заедно с възможностите им за съхранение на въглерод.

Тези блискоизточни басейни са в челните редици на РЕВ и играят централна роля за глобалните конвенционални открити количества, особено предвид факта на намаляващи открития и постигането на пикове при проучвателната дейност. Отделно, тези басейни също имат високи данни по отношение на потенциала за възобновяеми източници, като и двата предлагат повече от 6,2 гигавата (GW) комбиниран инсталиран и бъдещ слънчев капацитет.

Според изчисленията на Rystad, от 2015 г. тези басейни са допринесли с приблизително 40 милиарда барела петролен еквивалент (boe) по отношение на новооткрити обеми.

Делтата на Нил в Египет, начело с гигантското газово откритие на Eni – находището Zohr в Средиземно море, се нарежда на трето място с около 5 милиарда boe, открити през този период. След нея се нарежда американския Gulf Deepwater (3,7 милиарда boe) и централноазиатския Amu-Darya (3,6 милиарда boe) басейни.

При комбинирани капиталови разходи от 638 милиарда щатски долара басейните на Rub Al Khali, US Gulf Deepwater и Central Arabian са с едни от най-високите инвестиции на зелено от 2000 г. насам. Поради огромните открити обеми, единичната цена на разработката в двата блискоизточни басейна е под 2 долара на boe. За разлика от това, по-малкият среден размер на ресурсите в изключително офшорния дълбоководен басейн на САЩ- US Gulf Deepwater Basin е довел разходите за разработка до над 9 долара на boe, като само басейнът Viking Graben (11 долара на boe) в Северозападна Европа е с по-високи разходи за разработка. Бяха направени също така значителни инвестиции в разработването на ресурси в басейна в Бразилия - Santos Basin (153 милиарда долара) и басейна в Австралия - North Carnarvon Basin (140 милиарда долара).

Няколко РЕВ предлагат значителен потенциал за съхранение на въглерод, особено в остарели или изоставени нефтени и газови находища, които са подходящи за подобряване на възстановяването на нефт или за постоянно съхранение. Тези басейни все повече се използват за улавяне и съхранение на въглерод поради геоложките им свойства. Дълбоко разположените солени водоносни хоризонти са особено обещаващи, като дълбоководният басейн в САЩ - US Gulf Deepwater Basine водещ сред РЕВs по потенциал за съхранение на CO₂, като може да се похвали със 750 гигатона солен водоносен хоризонт, заключават от Rystad Energy.

✓ EDF подобрява прогнозата си за производство на електроенергия от АЕЦ

Френската енергийна компания Electricite de France SA (EDF) повишава прогнозата си за производството на електроенергия от АЕЦ в страната за 2024 г. в резултат на по-добрите настоящи резултати.

Според съобщение на компанията, очакването производството да достигне 340-360 TWh в сравнение с прогнозата за 315-345 TWh, направена през декември миналата година. Това се дължи на липсата на значителни климатични събития през лятото, а също така на подобряване на планирания прекъсвания за ремонтни дейности.

Според публикуваните данни на компанията, ядреното производство през юни е възлизало то 26,4 TWh, което е увеличение с 3,6 TWh или с 16,2 % спрямо същия период на миналата година, когато е било от порядъка на 22,7 TWh. За шестте месеца от началото на годината общото годишно производство е нараснало с 12,2 % - от 158,1 TWh до 177,4 TWh.

През 2023 г. производството на електроенергия от френските АЕЦ е било от порядъка на 320,4 TWh.

От началото на тази година в страната работят 46 атомни реактора.

[Bloomberg TV Bulgaria](#)

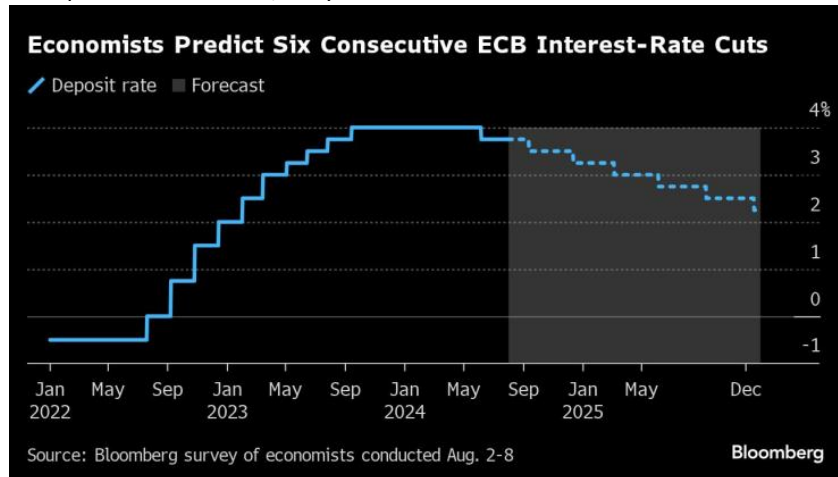
✓ Съкращенията в ЕЦБ ще са по-трудни, когато основната лихва доближи 3%

Решенията в Европейската централна банка ще станат много по-оспорвани, след като лихвените проценти спаднат до около 3% и се появят сблъсъци относно това какво все още е необходимо, за да се поддържа инфлацията под контрол, твърдят запознати.

Макар че следващите две или три намаления на депозитната лихва от сегашното ѝ ниво от 3,75% едва ли ще предизвикат големи търкания, тогава дебатът ще се сблъска с различни виждания както за перспективите пред

цените, така и за точката, в която паричната политика спира да ограничава икономическия растеж, казаха хората, като помолиха да не бъдат назовавани, тъй като дискусиите са поверителни.

Оценките за последния варират от 2% до 3%. Но с намаляването на инфлацията пазарите и анализаторите смятат, че разходите по заемите ще се приблизят до горната граница на този диапазон, а може би дори ще я достигнат до края на годината. Според тях в крайна сметка те ще се установят на ниво от около 2,5%.

Има ранни индикации за предстоящото напрежение.

„Колкото повече лихвените проценти се доближават до горния диапазон на оценките за неутралния лихвен процент - т.е. колкото по-малко сме сигурни колко рестриктивна е нашата политика - толкова по-предпазливо трябва да бъдем, за да избегнем самата политика да се превърне във фактор, забавящ дезинфлацията“, заяви в петък членът на Изпълнителния съвет Изабел Шнабел.

Представителите на ЕЦБ до голяма степен са съгласни, че има възможност за по-нататъшно намаляване на лихвите, тъй като ръстът на потребителските цени все още съответства на прогнозите им за връщане към целта от 2% в края на следващата година.

След първоначалния ход през юни се очакват още през септември и декември - в унисон с публикуването на тримесечните икономически прогнози. Инвеститорите не изключват и още едно през октомври.

По-малко съгласие обаче има по въпроса колко голяма заплахата все още представлява инфлацията, която през август възлиза на 2,2%. По-благосклонният лагер се опасява от изоставане от целта, особено след като икономиката на 20-те държави от еврозоната губи инерция. Ястребите пък се опасяват, че твърде бързото разхлабване на политиката би довело до риск от повторно разпалване на цените.

Такива аргументи вече се изказват в рамките на 26-членния Управителен съвет.

От една страна, гръцкият Янис Стурнарас призова длъжностните лица да бъдат „еднакво загрижени за превишаването и недостигането на инфлационната цел“, а португалският Марио Сентену заяви, че ЕЦБ трябва „да понижи инфлацията с възможно най-малки жертви“ - препратка към потенциалната икономическа болка, ако политиката е твърде строга за твърде дълго време.

За него опасността е връщане към средата на ниска инфлация и нисък растеж, която предшества пандемията.

За разлика от него хърватинът Борис Вуйчич изтъква лепкавия растеж на цените в сектора на услугите, който през август се повиши до 4,2%, докато президентът на Bundesbank Йоахим Нагел заяви миналата седмица, че ЕЦБ не бива да понижава лихвените проценти твърде бързо, тъй като „едно малко по-силно икономическо възстановяване може допълнително да забави връщането към целевата позиция“.

Определянето на точността на момента, в който политиката започва да стимулира икономическия растеж, а не да го задържа, е още по-размирно - най-вече защото т.нар. неутрален лихвен процент не може да се наблюдава и съществуват множество оценки за това къде се намира той.

В статия от януари икономисти от ЕЦБ заявиха, че моделите дават реален лихвен процент между -0,75% и 1% - което означава номинален лихвен процент от 1,25% до 3%. Франсоа Вилерой дьо Гало обаче заяви през април, че оценката на ЕЦБ и Банката на Франция предполага номинален лихвен процент от 2% до 2,5%.

„Това не е непременно целта за настоящата фаза на намаляване на лихвените проценти“, каза той тогава. „Тя просто показва, че разполагаме със значителна свобода на действие за понижаване на нашите лихвени проценти, преди да излезем от територията на рестрикциите“.

Такива оптимистични оценки на неутралния лихвен процент се основават на все още слабите фундаментални показатели на икономиката на еврозоната - като ниската раждаемост и намаляващата производителност. По-ястребово настроените официални лица не са съгласни с това, като посочват диапазона от 2,5% до 3% - обусловен от структурни фактори като скъпоструващия екологичен преход и трайно свитите пазари на труда.

„Продължаващият стагфлационен риск в еврозоната ще направи намаляването на лихвите след следващата седмица по-спорно, защото Управителният съвет отново е отчетливо по-разделен на „гълъби“ и „ястреби““, заяви Карстен Бржески, ръководител на макроотдела в ING. „За да могат ястребите да се съгласят на поредица от намаления на лихвите, растежът в еврозоната трябва да отслабне още повече.“

✓ ЕК е превишила правомощията си като е разследвала сливането на Illumina и Grail

Блокираната оферта на Illumina Inc. от 7 милиарда долара за доставчика на услуги за откриване на рак Grail Inc. никога не е трябвало да бъде разследвана от Европейския съюз, според решение на висшия съд, което удря в основата на опита на ЕС да проверява повече глобални сделки.

Европейската комисия е превишила правомощията си, когато използва поглъщането от американската компания като тест за нови правомощия за проверка на сливания, които преди това биха били под нейния радар, заяви във вторник съдии от Съда на ЕС в Люксембург.

Illumina каза в изявление, че съдът на ЕС е потвърдил, че комисията е „превишила правомощията си, като е установила юрисдикция над това сливане“. Компанията също така каза, че вече няма да трябва да плаща глоба от 432 милиона евро за приключване на сделката, преди регулаторите да са я разгледали внимателно.

Докато Illumina в крайна сметка се оттегли от планираното си придобиване миналата година на фона на антитръстова опозиция от двете страни на Атлантическия океан, решението вероятно ще бъде ключово за подхода на ЕС за регулиране на множество други сделки през идните години.

Въпросът в случая са ключови промени в процесите на преглед на сливанията в ЕС през 2021 г., за да се предприемат поглъщания на цели с ниски или нулеви приходи, които преди това са избягали от подходящ преглед - източник на дълбоко разочарование, особено от апетита на Big Tech да купува нововъзникващи конкуренти.

Съгласно противоречивата система, базираната в Брюксел комисия насърчи националните регулатори да поискат от нея да разследва сделки, които обикновено биха паднали под прага за разследвания в ЕС.

Но съдиите казаха, че подобни разследвания „не са разрешени“ за сливания, на които липсва европейско измерение, когато агенциите „не са компетентни да разглеждат тези предложени концентрации съгласно собственото си национално законодателство“.

Сделката Illumina-Grail първоначално беше поставена на вниманието на ЕС след искания от Франция, Белгия, Гърция, Исландия, Холандия и Норвегия.

Маргрете Вестагер, комисарят по конкуренцията на ЕС, предупреди след решението, че по-малките компании все пак трябва да бъдат „защитени срещу риска от елиминиране“ от по-големите хищници.

„Ще обмислим следващите стъпки, за да гарантираме, че комисията е в състояние да преразгледа онези няколко случая, при които дадена сделка би имала въздействие в Европа, но иначе не отговаря на праговете за уведомяване на ЕС“, каза тя в изявление.

Напоследък новите правомощия на ЕС бяха използвани за осуетяване на сделки като покупката от Qualcomm Inc. на израелския производител на чипове Autotalks и изкупуването от подразделение на Deutsche Boerse AG на европейския бизнес за търговия с енергия на Nasdaq Inc.

Grail беше отделен от гиганта за секвениране на ДНК Illumina през 2016 г., за да разработи кръвен тест за откриване на 50 вида ранни стадии на рак. Illumina се опита да изкупи обратно стартъпа и провокира властите, като затвори придобиването през август 2021 г. въпреки незавършили разследвания.

Въоръжен с новите си правомощия, антитръстовият отдел на ЕС реши да проучи потенциалното въздействие на сделката върху индустрията – въпреки че тя първоначално нямаше да има отпечатък в Европа.

Това даде началото на поредица от правни предизвикателства, преди регулаторите в крайна сметка да наложат вето през септември 2022 г., позовавайки се на риска за иновациите и избора.

Няколко други обжалвания в съда на ЕС от Illumina срещу решения на комисията сега вероятно ще бъдат отхвърлени след решението от вторник. Освен че оспори глобата си за твърде рано приключване на сделката, фирмата също оспори официалното вето на комисията върху обвързането и официалната заповед за продажба.

✓ Планът на ЕС за централизирано закупуване на ключови суровини среща съпротива

Платформите за търговия със суровини разкритикуваха предложенията на ЕС за централизиране на закупуването на природен газ, водород и важни минерали като бюрократично превишаване на правомощията, което ще превърне блока в търговски конкурент, съобщава Financial Times.

Водещи доставчици на софтуер за индустрията предупредиха, че плановете на ЕС ще изискват от компаниите да изградят нова система за търговия и след това да прехвърлят собствеността ѝ на Брюксел. Те също така смятат, че това ще подкопае европейските усилия за насърчаване на местни технологични гиганти. Според тях плановете също не са подходящи за търговията с целевите стоки.

Политически интерес и предизвикателства

Критиките са най-острите досега по отношение на усилията на ЕС да обедини търсенето на суровини с надеждата да намали цените и да даде тласък на зараждащи се или локализиращи пазари, както блокът успешно се справи с ваксините Covid-19. Брюксел се насочи и към съвместни покупки на газ след рекордния скок на цените след пълномащабното нахлуване на Русия в Украйна. Но не предостави конкретна информация за резултатите от тези поръчки.

Но Enpass и MetalsHub, два от водещите доставчици на софтуер за снабдяване със суровини на континента, заявиха, че търгът заплашва да отслаби бизнес модела на технологичните групи в региона. В документа от юни се посочва, че "изпълнителят ще прехвърли цялата модулна ИТ платформа и нейното функциониране на Европейската комисия", след като я експлоатира в продължение на пет години.

"Най-много ме възмущава това, че моят най-сериозен конкурент е Европейската комисия", заяви Йенс Хартман, изпълнителен директор на Enpass, система за търговия с газ и зелена енергия. "Защо ЕС трябва да управлява платформа, ако европейските компании вече управляват подобна инфраструктура?"

"Можем да предложим технология, в която сме инвестирали 20 млн. евро, но не можем да предадем интелектуалната си собственост. Като компания, базирана на рисков капитал, ние трябва да защитим интелектуалната собственост", добави той.

Позиция на ЕС и предстоящи действия

Говорител на комисията обясни, че трябва да се назначи изпълнител, който да управлява платформата. Той добави, че изпълнителният орган се нуждае от специфичен експертен опит, който да работи в тясно сътрудничество с изпълнителя.

Блокът се надява да подражава на използването на платформата Aggregate EU, чрез която миналата година бяха продадени 42 млрд. куб.м газ. Новата ИТ платформа ще замени AggregateEU.

Марош Шефчович, европейският комисар, отговарящ за AggregateEU, заяви през май, че има "много висок политически интерес към тази платформа" и че тя ще бъде "проект" за съвместно закупуване на други стратегически стоки. Служители на ЕС заявиха, че комисията може да поиска да поеме управлението на платформата още по-рано.

Мнението на лидерите в индустрията

Но Франк Джакел, съосновател и управляващ директор на MetalsHub, заяви, че компанията му е изразила недоволство от решението ЕС да управлява тяхната софтуерна платформа.

"Иска ли Европейската комисия да се превърне в конкурент на водещите частни компании в ЕС? Нямаме огромно количество технологични компании в Европа, които да са световни лидери", каза той. Политиците не са квалифицирани да изградят и управляват платформи за търговия със стоки, продължи той.

Съвместното закупуване и възможни последици

Ръководител на европейска автомобилна компания заяви пред Financial Times, че съвместното закупуване може да укрепи веригата за доставки за по-малките доставчици. Все пак той предупреди, че ЕС може да използва контрола си върху пазарната инфраструктура, за да въведе задължително складиране или изисквания за намаляване на зависимостта от Китай.

"Ако инфраструктурата е изградена от Европейската комисия, тогава не искаме политици или европейски правителства да имат прекалено голямо влияние върху платформите за търговия с пазара на суровини", каза изпълнителният директор. "Не искаме да има задължително натрупване на запаси за промишлеността."

Двете фирми - производители на софтуер за търговия, също така намериха недостатъци в плановете на ЕС за съвместно закупуване на множество стоки, които имат малко общо помежду си.

Пазарът на газ е утвърден в световен мащаб, докато водородът остава нов пазар, който се търгува единствено с дългосрочни договори. Критичните минерали като литий, графит и редкоземни елементи са силно специализирани суровини, произвеждани по специални изисквания на клиента, с неликвидни и непрозрачни пазари.

Двете групи са се обединили, за да участват в търга, и настояват, че искат да помогнат на ЕС да постигне целите си по отношение на закупуването на стоки. Те обаче призоваха блокът да преразгледа предложението. "Това е безсмислено, каза Хартман. Те се търгуват по различен начин."

✓ Крадецът на идеи - какво е плагиатство в епохата на AI

"Изглежда, че в крайна сметка няма да се пенсионирам", отбелязва Ед Шийрън (който имаше концерт в София на 31 август) в изявление за медиите пред федералния съд в Манхатън, Ню Йорк. През 2018 г. срещу музиканта е подадена жалба, че неговата песен Thinking Out Loud копира елементи от Let's Get It On на R&B легендата Марвин Гей. Следва продължителен съдебен процес, който в крайна сметка завършва през май 2023 г. в полза на обвинения. Защитата на Шийрън успява да докаже, че четирите акорда, които се посочват като откраднати, всъщност са "градивните елементи" на музиката, присъстват в много други мелодии и могат да се използват свободно от всеки изпълнител.

Случаят е пример за размитите граници на плагиатството в музиката, където авторството на конкретно произведение е сложна за доказване хипотеза. Подобен проблем съществува и в литературата, изкуството като цяло и науката. Докато смисълът на израза "кражба на интелектуална собственост" е добре познат, то различните нюанси на понятието често остават неясни и неразбрани. Това незнание засяга обществото като цяло, тъй като по същество плагиатството е проблем от областта на морала. То съдържа едновременно кражба и лъжа, а това са актове, неприемливи според етичните норми и санкционирани от закона.

През 2018 г. срещу Ед Шийрън е подадена жалба, че неговата Thinking Out Loud копира елементи от Let's Get It On на R&B легендата Марвин Гей. но съдът отсъди, че Шийрън е невинен Автор : Shuttertsock [Преглед на оригинала](#)
С умисъл и без

В доклад, изнесен на [кръглата маса на Комисията по етика към Съюза на учените в България](#) през 2014 г., проф. Искра Арсенова от Института по електрохимия и енергийни системи към БАН разглежда няколко класификации на плагиатство - от гледна точка на използвания подход, на обема и на осъзнаване на постъпката. Последното разделение е особено интересно, защото според него съществува умишлен и неумишлен плагиатор, който от своя страна може да бъде подсъзнателен, случаен и "тиражиран". Подсъзнателното плагиатство, или т.нар. криптомнезия, е феномен на паметта, при който човек вярва, че дадена идея е плод на неговия ум, но всъщност се е срещал с нея преди и я е забравил. През 1971 г. жертва на явлението е бившият китарист на "Бийтълс" Джордж Харисън, който в своята първа соло песен My Sweet Lord несъзнателно копира парче от 60-те години. Грешката му струва половин милион долара и немалко негативни емоции.

В академичните среди често се копират чужди текстове, но въпреки това действието невинаги е умишлено. Обикновено "кражбата" се извършва поради недостатъчно познаване на правилата за цитиране, за използване на източници, ниска изследователска култура и като цяло липса на знание за плагиатството. Съвместно изследване на пет екипа от учени в различни европейски университети, осъществено в рамките на три години и приключило през 2013 г., демонстрира разлика в нагласите на студентите към плагиатството в западните държави и тези от бившия социалистически лагер.

Резултатите от проведените във всички страни - членки на ЕС, анкети показват, че първата група е по-добре запозната с въпроса, докато при втората освен осъзнатост по темата липсват и мерки, етични и академични норми за справяне с интелектуалната кражба. Хипотезата се потвърждава от проучване на американски физици, публикувано през 2014 г. в с. Science - 20% от българските научни разработки са плагиатствани.

Икономическата обстановка, технологичният напредък, осигуряващ достъп до неограничено количество информация, бързото израстване на кадри са сред другите причини за научно плагиатство, които посочва проф. Арсенова.

Разбира се, случаите на посегателство над интелектуална собственост не са характерни само за студенти и докторанти. Плагиатството присъства и в научната литература. През 2021 г. адвокат Петър Илиев - кандидат на ИТН за вицепремиер и вътрешен министър, е уличен в използване на значителна част от дисертацията на друг негов колега при написването на книгата си "Компетенцията на Народното събрание".

Юридическата и моралната страна на проблема

Интелектуалната кражба е сложен въпрос и от легална гледна точка. Плагиатството не е правно дефиниран термин. "Плагиатство е по-скоро разговорна дума, навлязла и като чуждица, но чисто законово не съществува такова определение", пояснява за "Капитал" адвокат Диана Попова, специализирана в авторско право. Тя допълва, че

съдебната практика приема за дефиниция на термина чл. 173 от Наказателния кодекс, гласящ: "Който издава или използва под свое име или под псевдоним чуждо произведение на науката, литературата или изкуството или значителна част от такова произведение, се наказва с лишаване от свобода до три години или с глоба от сто до триста лева, както и с обществено порицание."

В този случай интелектуалната кражба се възприема като деяние с повишена обществена опасност, т.е. престъпление. По думите на адвокат Попова обаче в България няма много присъди за престъпление плагиатство по смисъла на НК. Повечето подобни казуси се разрешават по гражданскоправен път, като съдът може да присъди съответното обезщетение за нанесени вреди. "Интелектуалната кражба се доказва в зависимост от конкретния случай, като обикновено се вземат предвид количествени и качествени критерии", казва адвокат Попова.

Законът за авторското право и сродните му права (основният нормативен акт, третиращ този въпрос) определя като закриляни обекти "всяко произведение на литературата, изкуството и науката, което е резултат на творческа дейност и е изразено по какъвто и да е начин и в каквато и да е форма". Съществуват и изключения - например идеите и концепциите не са защитени от закона. Авторското право възниква със създаването на дадена творба и не изисква допълнително вписване, валидно е през целия живот на твореца и 70 години след смъртта му.

Плагиатството в литературата

Плагиатството като морален, но и чисто технологичен проблем в момента сериозно вълнува хората по цял свят, доказателство за това е, че романът за кражба на ръкопис [Yellowface на американката от китайски произход Ребека Куанг](#) спечели в категорията за художествена литература най-много гласове сред стотици хиляди читатели в Goodreads. В него неуспяла писателка открадва текста на приятелката си, която загива в нелеп инцидент. Издава я престижно издателство, което не разбира за измамата. Попитяхме български издателства как подхождат, когато получат нов ръкопис, и как се предпазват от плагиатство.

"Имаме двама външни рецензенти за всеки ръкопис, след това и отговорният редактор чете, изпращаме и на колегите да се запознаят", казва Христо Блажев, редактор в изд. "Сиела". Ако приемат книгата за издаване, тя отива първо при стилова редакторка, която е с над 40 години опит в областта. Важен елемент е договорот, който издателството сключва с автора, в който имат твърда клауза, че той или тя носят отговорност в текста да няма плагиатство. "Вече 15 години съм в бизнеса и за щастие не съм имал такъв казус", казва Блажев. Но според него тепърва ще имат драми с текстове, генерирани с изкуствен интелект. Досега редакторите се ласкаят, че могат да ги различат, заради грубата структура - "но до година-две това ще се промени и със сигурност ще става все по-трудно". AI ще изважда от базата си данни именно творби от други автори и неволно ще "плагиатства", определено това ще е казус, за който тепърва трябва да се търси решение.

Подобен е подходът и на издателство "Колибри" - пристигащите нови и непознати ръкописи най-често идват с препоръка и дори с рецензии. "Ръкописите се четат от опитни редактори, които разпознават стилове, почерци и сюжети и на чиято преценка разчитаме", казва Анна Лазарова от "Колибри". Те работят и с външни рецензенти - историци, психолози, литературоведи, литературни историци, специалисти по темата на даденото произведение.

Рядко се случва текст да бъде проверяван в интернет пространството и да се предприемат други действия по отношение на идентифициране на авторството. Проблемът с авторството обаче остава належащ и се задълбочава поради недостатъчната пълнота и надеждност на информацията, както и поради разширяващите се възможности авторството да бъде подправено и изфабрикувано от изкуствен интелект например. В книгата "От авторите и читателите за книгите и четенето", издадена от "Колибри", се заиграват с темата, защото искат от ChatGPT да препоръчва книги редом с 41 автори, писатели, журналисти, хора, свързани с литературата. "Експериментът ни показа, че изкуственият интелект все още е немошен и не успява адекватно да изпълни поставеното му задание. Въпреки това на темата не бива да спира да се обръща внимание и да се акцентира върху потенциалните и вече съществуващи проблеми с авторството", казва Анна Лазарова.

В началото на годината турският съд отсъди, че 5% от романа "Дворецът на бълхите" на Елиф Шафак е заимстван от книгата на Мине Г. Къръкканат "Сараят на мухите".

Нашумял случай напоследък е този с известната турска авторка Елиф Шафак. В началото на годината турският съд отсъди, че 5% от романа "Дворецът на бълхите" е заимстван от книгата на писателката Мине Г. Къръкканат "Сараят на мухите", съобщи истанбулската медия Bianet. Според съдебното решение Шафак трябва да изплати обезщетение в размер на 7952 турски лири (241 евро) и допълнителни 10 хил. турски лири (303 евро) за нанесени неимуществени вреди. За сравнението на двете произведения е била назначена комисия от експерти, които са потвърдили, че "общите черти надхвърлят обикновеното съвпадение". Издателството на Шафак "Доган Китап" определя обвинението

в интелектуална кражба като "абсурдно", а самата писателка твърди, че от години е тормозена от Къръкканат. Решението на съда ще бъде обжалвано в апелативния съд.

AI и визуалните изкуства

По-трудно е да се хване плагиатство във визуалните изкуства. "Мисля, че интелектуалната собственост вероятно ще изчезне след време, много е философски спорът кое е твое и кое не е, когато става дума за идеи", казва Стоян Стоянов от elektrick.me, които се занимават с видеошоу, 3D мапинг и Motion graphics и отдавна са на световния пазар с международни награди в тази област. Според него в момента най-добрият начин да не те копират е да имаш технология, умения и идеи, защото тези три неща трудно може да бъдат компилирани по идентичен начин. "Изкуственият интелект много лесно копира даже от една картинка. В Stable Diffusion има няколко алгоритъма (IP-controlnet), които директно копират това, което виждат на екрана", казва Стоян, категоричен, че това е бъдещето и няма как да се спре.

На фестивал в Япония миналата година, в който участват и те, печели видео, създадено от AI. Някои артисти са ядосани, защото са вложили много часове работа, а печелившото видео може да се направи от раз. Това, което прави изкуственият интелект в случая, е много фина форма на плагиатстване, но специалистите в тази област са се примирили. "За видеото не ме притеснява толкова, защото всички копираме, аз гледам какво правят най-добрите и заимствам идеи, похвати и елементи, които комбинирам в моите неща, както едно дете се учи от родителите си и ги копира", казва Стоянов.

Все повече специалисти и творци обаче не са съгласни с тази фина форма на интелектуална кражба. Според тях технологията печели на създателите си огромни суми, без да спазва никакви авторски права. В края на декември миналата година The New York Times заведе дело срещу OpenAI и Microsoft, твърдейки, че двете компании са обучили моделите си с "милиони статии" на вестника, в резултат на което съдържанието на медията е пряко засегнато.

Съвременен аспект на плагиатството е и интернетът, който предоставя достъп до безкраен поток от информация. На теория това би трябвало да улеснява креативния процес, но на практика застрашава още повече оригиналността. Същност в ерата на технологичния напредък трудно можем да говорим за оригинална мисъл. По-скоро всичко ново е добре забравено старо, а ние се преструваме, че не е така. Същността на проблема с интелектуалната кражба е именно в отказа на обществото да осъди подобни действия. Докато легалните и моралните граници на понятието не бъдат изяснени, крадецът на творчество все така ще се промъква между нас.

Cross.bg

✓ Теми и гости в сутрешните блокове на телевизиите

БНТ, Денят започва

- Тема: За рокадите в МВР, проблемите и ключовите решения; Гост: Министърът на вътрешните работи Атанас Илков
- Тема: Стратегията на "Да, България" за изборите и ще има ли нова "сглобка" след вота; Гост: Надежда Йорданова
- Тема: Ракетен удар в сърцето на Украйна. Русия нанесе една от най-смъртоносните атаки от началото на войната. Ще се промени ли хода на конфликта след нападението в Полтава?

БТВ, „Тази сутрин“

- Тема: Напрежението в партиите; Гост: Бивши министри, Емил Димитров, Красимир Каракачанов, Борислав Сандов
- Тема: Нови правила за детските столчета в автомобили. Какви са извикванията?
- Тема: Колко ще ни струва домашната лютеница тази година?

✓ Преглед на печата

Водещи заглавия на първите страници

- в. 24 часа - Само пълен Шенген или нови платна може да отпушат чакането с часове на Кулата
- в. Труд - Цената на тока расте хаотично
- в. Труд - ЦИК обърква изборния процес
- в. Труд - С 339 лева се увеличава минималната работна заплата
- в. Телеграф - 314 444 на воден режим
- в. Телеграф - Запорират пенсията, без да знаем

Водещи заглавия на вътрешните страници

в. 24 часа - Гърция и Турция гневни заради опашките, заедно търсят алтернатива

в. 24 часа - Денят на миньора събра хиляди в Панагюрски колонии

в. Телеграф - ЦИК ще регистрира и двете крила в ДПС

Водещи интервюта

в. 24 часа - Николай Нанков: За 4 г. хората не получиха ВиК, пътища, саниране заради лошо управление, а не защото няма пари

в. Труд - Радомир Чолаков: Партиите на промяната като разявени бизони тръгнаха да газят Конституцията

в. Телеграф - Д-р Найден Петров: При шмъркане всичко отива в стомаха

Водещи анализи

в. 24 часа - Държавата задлъжнява бързо, а домакинствата - още повече

в. Труд - Демонтират и обезсмислят напълно държавната власт

в. Телеграф - За пияници няма граници

Всички досегашни броеве на "ЕЖЕДНЕВЕН МЕДИЕН МОНИТОРИНГ" от началото на 2023 г. до днес може да намерите на адрес: <https://bica-bg.org/bg/14/medii.htm> В секция МЕДИИ/ЕЖЕДНЕВЕН МЕДИЕН МОНИТОРИНГ на уебсайта ни е запазен и пълен архив.